

творів є великою етнографічною цінністю. В картинах «Гуцульське весілля» (1942) та «Весілля» (1942) до найменших дрібниць можна роздивитися елементи побуту та традиції, силу духу та енергію життя горян. Етнографічно точні твори митця: «Виноградники» (1973), «Інтер'єр гуцульської хати» (1974), «Дідівське обійстя» (1979), «Сріберні ничельниці і золоте бердо» (1975), «У коморі» (1976) є візиткою Срібного краю.

Ю.Д. Герц... Живописець, співець Карпатського краю... Цей майстер ще недавно був серед нас, став камертоном для художників молодшого покоління, вчив творити пісню Верховини. Етномотиви отримали у цього майстра нове звучання, стали більш узагальненими і поетичними. Його творчість сконцентрована на основних подіях у житті народу: побуті, сільських буднях, радості народження нового життя, весіллях, святі Різдва, Великодні. В роботах народна архітектура наповнена людом в яскравих костюмах. Все дуже гармонійно поєднане. Звертають на себе увагу твори «Народження» (1985), «Різдвяний вечір на Верховині» (1989), «Верховино, світку ти наш» (1990), «Весільні переспіви» (1990), «Верховинське весілля» (1995), «Неділя в Студеному» (1995), «Святий вечір» (1995), «Коляди на Верховині» (1998), «Пісня Верховини» (2000). Твори художника – це дзвінка мелодія життя, пісня свого народу. Зафіксовані мотиви збережуть етнотрадиції краю, щоб вони не загубилися в сучасному глобалізованому світі. Майстер любив говорити: «Малюй так, щоб було видно, яка земля тебе народила.»

Заглиблюючись в аналіз творчості закарпатських митців, ми бачимо коріння Школи, її походження, – розуміємо, що витoki таланту знаходяться в етнокультурній регіону. Ті художник, що одночасно з майстерністю виконавця змогли втілити думки і світогляд свого народу, домоглися творчих вершин. Недарма названі вище митці отримали звання Народних художників України. Тему можна поглиблювати і наповнювати новими іменами. Ціла когорта майстрів пензля продовжувала і продовжує роботу в напрямку, який фіксує красу рідного краю та традиції народу, який його населяє.

*Михайло Белень
(Ужгород, Україна)*

ЧУЮ ГОЛОС ТАТОВОЇ ТРЕМБІТИ

Батько Олексій, – син Михайла бойка-верховинця, – виготовив десятки смерекових трембіт, чотириметрові, горловина яких діаметром сягала розміру голови чабана. Трембіта з такою горловиною була надто голосиста. Стінки трембіти (дві половини навпіл) батько робив настільки тонкими (за допомогою спеціального, овального ножа-скребла), що трембіта таких розмірів повинна була важити не більше 3-3,5 кг, інакше була би глуха та обтяжлива, щоб зіграти мелодію... Одну з трембіт(батькова робота) я викупив у с. Буковець, що на Міжгірщині, збираючи старі етнографічні речі – старожитності для загальної колекції музею. Сьогодні згадую, скільки раритетних народно-вжиткових речей гастролерами від лжекультури куплено, продано, перепродано, знищено, спалено або вивезено за межі України.

Час від часу чую голос татової трембіти, раниму спогадами задушевну мелодію яворової скрипки, переливи чарівної з клена сопілки. Гучний дзвін ковадла у кузні діда, важкі видихи міха піддувала прогнуті, поіржавілі (похосновані) старі підкови. Широкий цебер із дерев'яним горнятком, з якого всі, хто приходив підкувати коней, пили свіжу жолобкову з-під бедела воду. Згадую великі скрипучі прокурені димом, важкі, з дерев'яним засувом двері, на внутрішньому боці яких висіли різні ковальські кліщі, прадавні ножі-скребла, малі та великі металеві обручі (рафи) на голівки коліс малого (телішки) і великого возів.

Скрип ясенових кросен, які горянам виготовила моя бабуся (мама батька), міцної статури багатодітна жінка з великими чорними очима, майже з чоловічим голосом та незвично довгими пальцями рук. Одного Божого дня ранньої осені під час сильної зливної бурі у підвечір'ї блискавка влучила у солом'яну старезну стайню.

Майже миттєво охопило стріху полум'я. Там згоріло двоє телят, кури, сіно – увесь наш літній труд – і кросна бабусі, що висіли на стіні боїща (приміщення, де ціпами молотили овес, жито).

Пригадую, як плакала мама, коли побачила, що на полотні, витканім бабусяю, я намалював Шевченка для сільської школи. Перед тим крадькома витяг зі скрині і відрізав великий клаптик. Плакала і запитувала, чому я це зробив, адже в те полотно покійна бабуся вклала величезну працю, а я справді тоді про те й не думав. Соромно, до сліз жалів маму...

Було це ніби вчора... Згадую незабутній смак твердого вівсяного ощипка, потертого часником, зі шматком сала, важку від поту конопляну сорочку-довганю літнього косаря. Ладу-прятанку, де лежали добре нагострені обаручні ножі, долота-сколи, сокири, сокири-кородерки й теслі-планкачі, якими тато тесав не одне дерево, будуючи з односельцями хати по селах...

Хіба забудеш запахи гару згаслої свічки на печі в місячну ніч лютої зими? Тліючих вугликів догорілого пня у ватрі під колибою, мокрої, задушливої запахи під дощем вовни отари, смачної бринзи, стареньку сіру, мов крук, кресаню, в яку ще прадід доїв овець, вона вже навіть не псувалась і не промокала, та теплу-теплу гуню під колибою. І ще навик запалило мою душу тихе блаженствами передвечір'я по суботах, коли ледь-ледь коливались звуки – плач дзвенів із навколишніх сіл, розташованих там, далеко в низині, потопаючих у переливах зелені, маленьких на схилах ґрунтів, пагорбів, кучерах садів, городів, розділених на два боки швидкоплинними потічками, а в темні ночі під полониною у глибоких зворах-зарвах інколи несамовито ревів ведмідь.

Боже, з якою щирістю, сокровенністю, я завжди чекав суботи. Здавалось, що і навколишній світ завтра, у неділю, прокинеться новим, свіжим, а натруджений люд бойків-верховинців у святковому, ошатному вбранні піде вранці до церкви.

Ніколи не забути те, як мені було холодно стояти з мамою в церкві, слухати малозрозумілі ще тоді проповіді-казателниці священика та спів, ніби прощальний, доброго, людяного старенького дяка Николи. Повселюдно пахло ладаном, я тільки хрестився, бо не знав добре молитов. Іконостас заворожував благодаттю і наповнював мене невідомими почуттями добра і світла. Здавалось, що я не в церкві, а десь у безмежних, далеких вимірах святих небожителів.

Так би хотілося перенестися туди, в оті осяянні та блаженні часи минулого, притулитися щічками, краєчком до одягу біля ніг Христа. Заплющити очі, прикрити на хвильку своє обличчя – і вдихнути глибоко-глибоко того неосяянного, божественного, святого повітря.

Мені було дещо страшно і надто умиротворено, вкрай цікаво... Спів священика збагачував чимось потаємним, незаним, великим – аж до тремтіння глибин дитячої підліткової душі.

Господи, як возвеличено й легко, зі щирою радістю йшов не один раз із мамою з церкви додому, окрилений красотами піднебесного співу простеньких людей-горян у розмаїтому, барвистому одязі; теплих, радісних, а іноді засмучених поглядів односельців. Усе це так глибоко вкарбувалось у мою непідкупну душу, світлу пам'ять тоді ще підлітка...

І бодай хто-небудь хоч один раз у житті не проспить ніч до ранку на полонині – відчує і зрозуміє, що таке віковична тиша під небом, радісно-срібний гомін мрій, молитов і думок, немовби пролітає над тобою сивина минулих віків – тисячоліть, коли навколо на мить заснули велети-гори і зоряний небосхил запрошує хоч крупицею своєї душі торкнутися до безкінечної Істини-Мудрості святої величі голубого Храму,

Всесвіту.

Пісня

Рідко днина випадає,
Щоби заспівати,
Як тобі, скажи, мій милий,
Можна розказати.

Що на серці – то на думці,
Що і як я ділю...
Слухай, милий, де співаю
Я собі в неділю.

Бо залишили у спадок
Пісню предки свою..
Не забудь на всяк випадок
Діток вчити й твою.

Щоб від духу і до серця
Весело співали,
З невмирущого джерельця
Радощі черпали.

Перший сніп

Перший сніп – найкращий сніп,
Житній чи вівсяний,
Та завжди жаданий він –
Запашний, духмяний.

Скільки сонця і трудів
В кожному колосочку!
Кожне зерня борони,
Наче скарб, синочку!

Землю рідну бережи,
Як малу дитину,
Спадок долі обнови

Мої скарби (Теслярі)

Є у мене диво-скарби
В полі і у лісі,
В небі – хмари як отари,
Дух – в праотчій стрісі.

Маю нашу мову щирю...
І Господнє слово!
І майбутнє в щасті-мирі,
В вірі від малого.

Наші люди мало кажуть –
Іхнє серце в синьогорах.
Думають у них про «Завтра»,
Пам'ятаючи про «Вчора».

Предків пісня тайним звором
В буйстві трембітає,
І співають гори хором,
Скарб – Душа моя – аж сяє!

Де мливо й бирова...

Честь у горах хліб ростити,
Берегти насущний,
Честь зернину сокотити,
Як рід свій суцый.

Що зростив, ти придивляйся,
Тільки знову й знову,
І до старших прислухайся,
Деколи й бирова!

Най душа твоя радія,
Як грім на Говерлі,
Де свіба надії зріє

Й Золоту Хлібину.

Сині гори кругосхили,
Богобойні люди...
Світ карпацький доблий, милий,
Він з тобою всюди.

Солять капусту

Жито нам ся уродило
Ще й файна капуста,
І життя ся звеселило,
Й худоби не пусто...

Буде бринза, буде сир –
Все, чим ми багаті,
Буде свто, буде мир,
В верховинській хаті.

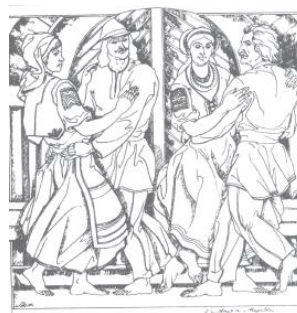
Ми розсадочку садили,
Та не дуже густо,
Нечисть всяку відмолили –
Виростай, капусто.

Осінь буде урожайна,
Надті в'яжуться головки,
Сила свіжа – життєдайна,
Мов діда примовки...

Автор малюнків Михайло Белень

На Землі срібненій.

Хліб Землі – дарунок раю,
Й мудрість – жити в ріднім краї.
Богу молимоь, щоб долю
Дав нам та ще й волю.

Анця й Марійка

Як троїсті заіграють,
Що отова чудо!
Вселяться гори, доли,
Вселяться люди.

Закружляємо до болю
У безтямі танці.
Славим Бога, Його волю
За Марійцю й Анцю!

Не так много того щастя
Треба чоловіку,
Затанцює коломийку,
Чардаш і каріку...

Дай нам, Боже, щастя, сили,
Рідний край любити,
Правидне вершити діло,
І в Бозі спочити.

*Михайло Белень
(Ужгород, Україна)*

Nosce tempus! Пізнай час!

Лат. афоризм

На світі є кого любити. І без користі.

Тарас Шевченко

Нікого в світі – час і ти...

Микола Вінграновський

Я продовжую йти, допоки маю силу від
Бога.

Михайло Белень

«ВІН ГОВОРИТЬ ІЗ МАЙБУТНІМИ ВІКАМИ...», АБО ПАСХА СЕРЦЯ МИХАЙЛА БЕЛЕНЯ

Благословенне Закарпаття – чарівний край високих гір і міцних духом людей,
активних і творчих особистостей, знакових постатей, світочів науки, культури, освіти,